

תמונת מצב של האוכלוסייה הבדואית בנגב מדדים נבחרים (2010-2020)

ארוא מג'אדלה דנה כהן וצ'סלב קונסטנטינוב
דפנה הרן יונתן אייל

הדוח כולל תקציר
בשפה הערבית

המחקר הוא חלק מסדרת מחקרי תוכנית החומש לפיתוח כלכלי חברתי בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב 2017-2021 אשר בוצעו בשיתוף האגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב

דמ-936-22

עריכת לשון: רויטל אביב מתוק
תרגום לאנגלית (תקציר): חני מנור
תרגום לערבית (תקציר): ג'לאל חסן
עיצוב גרפי: אפרת ספיקר, ענת פרקו טולדנו

הדוח הוזמן על ידי האגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב ומומן בסיועו

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל
ת"ד 3886 ירושלים 9103702
טלפון: 02-6557400
brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | אייר תשפ"ב | אפריל 2022

על מחקר תוכנית החומש (2017-2021) לאוכלוסייה הבדואית בנגב

מחקר תוכנית החומש נערך במימון משותף של האגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב ושל מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל. המחקר נמשך שלוש שנים וחצי וכלל מחקרי משנה במגוון נושאים ובהם חינוך, ילדים עם מוגבלויות, תעסוקה והרשויות המקומיות. כמו כן כלל המחקר מחקרי משנה בנושאי רוחב כמו מערך תוכניות העבודה אשר ליווה את תוכנית החומש; הערכים, הכוחות והאתגרים בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב ומנהיגיה; ותמונת מצב של האוכלוסייה הבדואית בנגב – מדדים נבחרים. מלבד זאת שולב במחקר דוח הערכה כוללת של תוכנית החומש.

המחקר נעשה בשיתוף בין האגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב ובין מכון מאיירס-ג'וינט-ברוקדייל. אנשי האגף הובילו את התוויית נושאי המחקר ונתנו משוב למחקרים עצמם. מכון ברוקדייל תכלל את המחקר ואחראי מקצועית לביצועו.

את הדוחות שפורסמו במסגרת מחקר תוכנית החומש אפשר להוריד ללא תשלום מאתר המכון:

<https://brookdale.jdc.org.il/publication/bedouin-population-five-year-plan/>

תקציר

תוכנית החומש לפיתוח כלכלי-חברתי בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב לשנים 2017-2021 נועדה לסייע בצמצום פערים בין האוכלוסייה הבדואית בנגב לשאר האוכלוסייה בישראל. תקציב התוכנית עומד על 3.2 מיליארד ש"ח, ועיקר התקציב מוקדש לחינוך והשכלה גבוהה, תעסוקה, תשתיות תחבורה ותחבורה ציבורית וחיזוק הרשויות המקומיות. מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל מבצע את המחקר המלווה לתוכנית החומש עבור האגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב, במשרד הרווחה והביטחון החברתי, המופקד על יישום התוכנית.

אחד מתחומי המחקר כולל גיבוש של מערך מדדי איכות חיים לאוכלוסייה הבדואית בנגב. המדדים יאפשרו בחינה מושכלת של המגמות בתחומי חיים מרכזיים בקרב האוכלוסייה הבדואית וישמשו מחוון למעקב אחרי מצבה הכלכלי-חברתי על פני זמן. צוות המחקר יעדכן ויפרסם את המדדים בכל שנה. עם זאת, יש להדגיש כי מכיוון שהעדכון ייעשה מדי שנה בלבד, ובשל הפער בין מועד יצירת הנתונים למועד שבו הם זמינים למחקר, אין המדדים מתאימים למעקב אחר מצבים שבהם חלים שינויים משמעותיים בפרק זמן קצר. מלבד זאת, יודגש כי עקב מגבלות בבסיסי הנתונים אשר עמדו לרשות צוות המחקר חלק ניכר מן הנתונים המוצגים איננו מתייחס למגורים הבלתי מוסדרים. כמו כן גם כאשר נכללו תושבי המגורים הבלתי מוסדרים בבסיס הנתונים, לא היה אפשר להפריד ביניהם ובין תושבי שמונה-עשר היישובים לצורכי השוואה והצגת ההבדלים.¹

רשימת המדדים לאוכלוסייה הבדואית בנגב מתבססת על מדדי איכות חיים, קיימות וחוסן לאומי שמפרסמת מדי שנה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס). מערך המדדים הלאומי נקבע לאחר הליך מובנה של היוועצות עם מומחים ושיתוף הציבור, ובליווי מקצועי של ארגון ה-OECD.

- א. בתהליך הגיבוש של המדדים ויישומם עבור האוכלוסייה הבדואית בנגב בוצעו שבעה שלבים:
- ב. **סקירת ספרות.** סקירה של מדדים ממערך המדדים הלאומי ומדדים נוספים הרלוונטיים לאוכלוסייה הבדואית בנגב.
- ג. **התייעצות עם בעלי עניין.** התייעצות עם אנשים באוכלוסייה הבדואית בנוגע למדדים המוצעים.
- ד. **גיבוש רשימת מדדים.** גיבוש רשימת המדדים אשר מתאימים לאוכלוסייה הבדואית בנגב.
- ה. **איתור מקורות מידע לבניית המדדים.** המדדים נבנו בהסתמך על מגוון מקורות, כגון הלמ"ס, המוסד לביטוח לאומי, המרכז הארצי למדידה והערכה ומשרד הבריאות.
- ו. **ניתוח המדדים והצגתם.** ניתוח המדדים לפי משתנים נבחרים (כגון שנים ומגדר), השוואה לקבוצות אוכלוסייה אחרות בישראל (יהודים בדרום, שאר יהודים, שאר ערבים, כלל האוכלוסייה)

¹ בדוח זה משמשים המינוחים האלה לציון צורות התיישבות של האוכלוסייה הבדואית: **שמונה-עשר היישובים** – שמונה-עשר היישובים ברשויות המקומיות (עיר, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות); העיר רהט; המועצות המקומיות חורה, כסיפה, לקיה, ערעה בנגב, שגב שלום, תל שבע; יישובי המועצה האזורית אל-קסום: אום-בטין, א-סייד, דריג'את, כוחלה, מולדה, מכחול ותראבין א-צאנע; יישובי המועצה האזורית נווה מדבר: אבו קורינאת, קאסר א-סר, ביר הדאג ואבו תלול. **מגורים בלתי מוסדרים:** מגורים מחוץ לשמונה-עשר היישובים.

ז. **חישוב המגמה של האוכלוסייה הבדואית בכל מדד.** חישוב היחס בין ערך המדד בשנה האחרונה ובין ערך המדד בשנה הראשונה שבנוגע לה היו בידינו נתונים.

חישוב הפער בין האוכלוסייה הבדואית ובין אוכלוסיית השוואה, כולל שינוי בפער על פני זמן. חושב היחס בין מדד האוכלוסייה הבדואית למדד אוכלוסיית השוואה בנקודת זמן החישוב.

בדוח מוצגים 17 מדדים. המדדים מסווגים לפי שבעה תחומי חיים: חינוך והשכלה גבוהה; תעסוקה; בריאות; מעורבות אזרחית וממשל; דיור ותשתיות; רווחה אישית וחברתית; טכנולוגיות המידע.

להלן לוח המסכם עבור כל מדד את הנתונים משנת המדידה הראשונה והאחרונה הקיימת בדוח, את המגמה באוכלוסייה הבדואית לאורך השנים ואת המגמה בפער בין האוכלוסייה הבדואית ובין האוכלוסייה היהודית בדרום (למעט מקומות אשר צוינה בהם קבוצת השוואה אחרת).

תחום	מדד	נתונים משנת מדידה ראשונה ואחרונה	מגמה באוכלוסייה הבדואית בנגב	הפער בין האוכלוסיות
חינוך והשכלה גבוהה				
ממוצע ציונים במבחני המיצ"ב במתמטיקה בכיתות ח'		תש"ע-תשע"א	 אין מגמת שינוי	לא חל שינוי בפער
		תשע"ז-תשע"ח	אין מגמת שינוי	
		תש"ע-תשע"א		
		תשע"ז-תשע"ח		
ציונים במבחני המיצ"ב באנגלית בכיתות ח'		תש"ע-תשע"א	 אין מגמת שינוי	צמצום בפער
		תשע"ז-תשע"ח	אין מגמת שינוי	
		תש"ע-תשע"א		
		תשע"ז-תשע"ח		
אחוז הבנים הלומדים בכיתה י"ב, ביחס לגודל המחזור		2011	 מגמה חיובית	לא חל שינוי בפער
		2019	מגמה חיובית	
		2011		
		2019		
אחוז הבנות הלומדות בכיתה י"ב ביחס לגודל המחזור		2011	 מגמה חיובית	צמצום בפער
		2019	מגמה חיובית	
		2011		
		2019		

תחום	מדד	נתונים משנת מדידה ראשונה ואחרונה		מגמה באוכלוסייה הבדואית בנגב	הפער בין האוכלוסיות
אחוז הזכאים לבגרות העומדת בתנאי הסף לקבלה לאוניברסיטאות ביחס לגודל המחזור – גברים	בדואים יהודים	2019	2010	 מגמה חיובית	לא חל שינוי בפער
		16.2	12.7		
אחוז הזכאים לבגרות העומדת בתנאי הסף לקבלה לאוניברסיטאות ביחס לגודל המחזור – נשים	בדואיות יהודיות	2019	2010	 מגמה חיובית	צמצום בפער
		38.6	28.3		
ציון פסיכומטרי ממוצע	בדואים יהודים בדרום	2020	2010	 מגמה חיובית	לא חל שינוי בפער
		425	393		
ציון יע"ל ממוצע (בחינת ידע בעברית)	בדואים שאר ערבים	2020	2010	 מגמה חיובית	צמצום בפער
		85.0	76.0		
אחוז כלל מקבלי תארים ביחס לבני 20-29	בדואים יהודים בדרום	תש"פ	תשע"א	 אין מגמת שינוי	צמצום בפער
		1.0	0.9		
אחוז מקבלי תארים מכלל הלומדים – תחומים נבחרים	בדואים יהודים בדרום	תש"פ	תשע"א	 מגמה חיובית	צמצום בפער
		6.6	4.0		
		27.4	21.7		

תחום	מדד	נתונים משנת מדידה ראשונה ואחרונה	מגמה באוכלוסייה הבדואית בנגב	הפער בין האוכלוסיות
תעסוקה				
אחוז התעסוקה – גברים	בדואים יהודים בדרום	2020	 אין מגמת שינוי	לא חל שינוי בפער
		2010		60.5
אחוז התעסוקה – נשים	בדואיות יהודיות בדרום	2020	 מגמה חיובית	לא חל שינוי בפער
		2010		24.1
ממוצע שכר שכירים – גברים (בש"ח), במחירי 2010	בדואים יהודים בדרום	2019	 מגמה חיובית	לא חל שינוי בפער
		2010		8,612
ממוצע שכר שכירים – נשים (בש"ח), במחירי 2010	בדואיות יהודיות בדרום	2019	 מגמה חיובית	לא חל שינוי בפער
		2010		5,490
אחוז השכירים המשתכרים שכר נמוך משכר המינימום	בדואים יהודים בדרום	2019	 אין מגמת שינוי	התרחבות בפער
		2010		56.4
תמותת תינוקות (ל-1,000 לידות חי)	בדואים יהודים בדרום	2019	 מגמה חיובית	צמצום בפער
		2010		9.5
בריאות				

תחום	מדד	נתונים משנת מדידה ראשונה ואחרונה	מגמה באוכלוסייה הבדואית בנגב	הפער בין האוכלוסיות
אחוז תחלואת גברים בני 74-65 בסוכרת	בדואים יהודים בדרום	2019	 מגמה שלילית	הפער התרחב
		30.25		32.26
אחוז תחלואת נשים בנות 74-65 בסוכרת	בדואיות יהודיות בדרום	2019	 מגמה שלילית	הפער התרחב
		41.9		28.4
מעורבות אזרחית וממשל				
אחוז נותני אמון בממשלה	בדואים יהודים בדרום	2019	2016-2015	אי אפשר להעיד על מגמת שינוי בשל שונות רבה בנתונים השנתיים
		50.1		52.9
		2019	2015	
		46.7		47.4
אחוז המעריכים כי תפקוד הרשות המקומית הוא טוב	בדואים יהודים בדרום	2019	 מגמה שלילית	התרחבות בפער
		43.6		47.9
		2019	2015	
		71.3		72.1
אחוזי הצבעה בבחירות לכנסת	בדואים יהודים בדרום	בחירות לכנסת ה-19	בחירות לכנסת ה-24	התרחבות בפער
		42.0		45.8
		2019	2014	
		60.5		60.2
דיור ותשתיות				
אחוז המרוצים מן התחבורה הציבורית	בדואים יהודים בדרום	2019	 מגמה שלילית	התרחבות בפער
		47.8		54.3
		2019	2014	
		69.0		67.7

תחום	מדד	נתונים משנת מדידה ראשונה ואחרונה	מגמה באוכלוסייה הבדואית בנגב	הפער בין האוכלוסיות
רווחה אישית וחברתית				
אחוז החשים אפליה בעת הריאיון עימם	בדואים יהודים בדרום	2019	 מגמה חיובית	צמצום בפער
		2016-2015		
אחוז המרוצים מן החיים	בדואים יהודים בדרום	2019	אי אפשר להעיד על מגמת שינוי בשל שונות רבה בנתונים השנתיים	צמצום בפער
		2011-2010		
טכנולוגיות מידע				
אחוז המשתמשים באינטרנט	בדואים יהודים בדרום	2019	 מגמה חיובית	צמצום בפער
		2011-2010		
מספר מטרות השימוש באינטרנט	בדואים יהודים בדרום	2019	 אין מגמת שינוי	התרחבות בפער
		2011-2010		

הערות ללוח:

- המונח "מגמה חיובית" מתייחס למצב שבו חלה עלייה של יותר מ-0.5% לשנה בממוצע במדד בקרב האוכלוסייה הבדואית. בדומה, המונח "מגמה שלילית" מתייחס למצב שבו חלה ירידה של יותר מ-0.5% לשנה בממוצע במדד בקרב האוכלוסייה הבדואית.
- המונח "צמצום בפער" מתייחס למצב שבו חלה ירידה של יותר מ-0.5% לשנה בממוצע בפער. בדומה, המונח "התרחבות בפער" מתייחס למצב שבו חלה עלייה של יותר מ-0.5% לשנה בממוצע בפער.
- במקרים שבהם חלו בנתונים שינויים ניכרים משנה לשנה, חושבו מגמת השינוי והפער לפי ממוצע דו-שנתי בתחילת התקופה ובסיומה.

דברי תודה

אנו מכירים תודה לעמיתינו אורן תירוש ממכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל על הייעוץ בניתוח הנתונים של המוסד לביטוח לאומי, ולדמיטרי רומנוב על הייעוץ הסטטיסטי. נודה ליאיר חירותי, מנהל תחום תכנון אסטרטגי באגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב, על הליווי, ההכוונה והסיוע, וכן ליריב מן, מנהלו היוצא של אגף לפיתוח כלכלי חברתי בחברה הבדואית בנגב, אשר יזם ודחף את כתיבת הדוח כחלק בלתי נפרד מן המחקר הכולל של תוכנית החומש לפיתוח כלכלי-חברתי בחברה הבדואית בנגב לשנים 2017-2021.

תוכן עניינים

1	1. רקע
1	2. מטרת בניית המדדים
2	3. תהליך הגיבוש של מדדי איכות החיים לאוכלוסייה הבדואית
4	4. מדדי איכות חיים, קיימות וחוסן ברמה הלאומית
6	5. שיקולים לבחירת מדדי איכות חיים לאוכלוסייה הבדואית בנגב
7	6. תחומי איכות חיים בקרב האוכלוסייה הבדואית בנגב
8	6.1 חינוך והשכלה גבוהה
30	6.2 תעסוקה
36	6.3 בריאות
45	6.4 מעורבות אזרחית וממשל
49	6.5 דיור ותשתיות
51	6.6 רווחה אישית וחברתית
55	6.7 טכנולוגיות המידע
64	7. מגבלות
65	8. השוואה בין המדדים לעצמם
67	9. סיכום
67	9.1 מגמות ופערים בכלל המדדים
73	פרסומים נוספים של המכון בנושא
74	רשימת מקורות
76	נספח א: רשימת מדדים לאיכות חיים, קיימות וחוסן לאומי (הלמ"ס)

רשימת תרשימים

2	תרשים 1: מספר הבקשות להתייעצות שנשלחו ומספר המענים שהתקבלו, לפי תחום עיסוק
10	תרשים 2: ציוני מיצ"ב במתמטיקה בכיתה ח' בשנים תש"ע-תשע"ח (2009-2018)
11	תרשים 3: ציוני מיצ"ב במתמטיקה בכיתה ח' בשנים תשע"ז-תשע"ח (2016/17) בממוצע בחלוקה לפי מין
12	תרשים 4: ציוני מיצ"ב באנגלית בכיתה ח' בשנים תש"ע-תשע"ח (2009-2018)
13	תרשים 5: ציוני מיצ"ב באנגלית בכיתה ח' בשנים תשע"ז-תשע"ח (2016/17) בממוצע בחלוקה לפי מין
14	תרשים 6: בניי הלומדים בכיתה י"ב בשנים 2011-2019

- 15 תרשים 7: בנות הלומדות בכיתה י"ב בשנים 2011-2019
- 16 תרשים 8: שיעור הזכאים לבגרות שעומדת בדרישות הסף לכניסה לאוניברסיטאות בשנים 2010-2019
- 17 תרשים 9: שיעור הבנים הזכאים לבגרות שעומדת בדרישות הסף לכניסה לאוניברסיטאות בשנים 2010-2019
- 18 תרשים 10: שיעור הבנות הזכאיות לבגרות שעומדת בדרישות הסף לכניסה לאוניברסיטאות בשנים 2010-2019
- 19 תרשים 11: ממוצע ציוני הבחינה הפסיכומטרית בין השנים 2010-2020
- 20 תרשים 12: ממוצע ציוני הבחינה הפסיכומטרית בשנים 2019-2020, לפי מגדר
- 20 תרשים 13: ממוצע ציוני הבחינה הפסיכומטרית בשנים 2019-2020, לפי התחומים השונים
- 22 תרשים 14: ממוצע ציוני יע"ל בין השנים 2010-2020
- 23 תרשים 15: ממוצע ציוני יע"ל בשנים 2019-2020, לפי מגדר
- 24 תרשים 16: שיעור מקבלי תואר בוגר ביחס לאוכלוסיית בני 20-29 בשנים תשע"א-תש"פ (2009-2020)
- 25 תרשים 17: שיעור הבנים מקבלי תואר בוגר ביחס לאוכלוסיית בני 20-29 בשנים תש"ע-תש"פ (2008-2020)
- 26 תרשים 18: שיעור הבנות מקבלות תואר בוגר בשנים תש"ע-תש"פ (2008-2020) ביחס לבנות בנות 20-29 בכלל האוכלוסייה
- 27 תרשים 19: שיעור מקבלי תארים בקרב יהודים בדרום, בתחומי לימוד שונים בשנת 2019
- 28 תרשים 20: שיעור מקבלי תארים בקרב בדואים, בתחומי לימוד שונים בשנת 2019
- 29 תרשים 21: שיעור מקבלי תארים בתחומים: רפואה, הנדסה ומדעי הטבע, מכלל מקבלי התארים בין השנים 2010-2020
- תרשים 22: שיעור התעסוקה של גברים בגילים 25-54 בשנים 2010-2020
- 32 תרשים 23: שיעור התעסוקה של נשים בגילים 25-54 בשנים 2010-2020
- 33 תרשים 24: שכר שכירים ממוצע לגברים לחודש עבודה בשנים 2010-2019
- 34 תרשים 25: שכר שכירים ממוצע לנשים לחודש עבודה בשנים 2010-2019
- 35 תרשים 26: שיעור השכירים המשתכרים שכר נמוך משכר המינימום בשנים 2010-2019
- 37 תרשים 27: שיעור תמותת תינוקות ל-1,000 לידות חי בשנים 2010-2019
- 38 תרשים 28: שיעור תמותת תינוקות ל-1,000 לידות חי, לפי סיבות המוות בשנים 2017-2019 בממוצע
- 39 תרשים 29: סיבות המוות מכלל תמותת התינוקות בשנים 2017-2019
- 40 תרשים 30: שיעור הנשים החולות בסוכרת בגילים 65-74 מכלל אוכלוסיית הנשים באותם הגילים בשנים 2012-2019
- 41 תרשים 31: שיעור הגברים החולים בסוכרת בגילים 65-74 מכלל אוכלוסיית הגברים באותם הגילים בשנים 2012-2019
- 41 תרשים 32: שיעור הגברים החולים בסוכרת ביחס לגודל האוכלוסייה, בחלוקה לקבוצות גיל בשנת 2019
- 42 תרשים 33: שיעור הנשים החולות בסוכרת ביחס לגודל האוכלוסייה, בחלוקה לקבוצות גיל בשנת 2019
- 43 תרשים 34: שיעור המדווחים על אלימות בבית הספר בכיתות ה'-י"א בממוצע שנים 2018-2019, לפי כיתות

- 44 תרשים 35: שיעור כתבי אישום בגין אלימות גופנית ל-1,000 איש בשנים 2010-2018
- 46 תרשים 36: שיעור נותני אמון בממשלה בשנים 2015-2019
- 46 תרשים 37: שיעור נותני אמון בממשלה בשנים 2017-2019 במוצע, לפי מגדר
- 47 תרשים 38: שיעור המעריכים את תפקוד הרשות המקומית כטוב בשנים 2015, 2018 ו-2019
- 48 תרשים 39: שיעור המעריכים את תפקוד הרשות המקומית כטוב בשנים 2015, 2018 ו-2019 במוצע לפי מגדר
- 49 תרשים 40: מצביעים לכנסת 19-24 בשנים 2013-2020
- 50 תרשים 41: שיעור שבעי הרצון מן התחבורה ציבורית בשנים 2014-2019
- 51 תרשים 42: שיעור שבעי הרצון מן התחבורה הציבורית בשנים 2017-2019 במוצע, לפי מגדר
- 52 תרשים 43: שיעור החשים אפליה בשנים 2015-2019
- 53 תרשים 44: שיעור החשים אפליה בשנים 2015-2019 במוצע, לפי מגדר
- 53 תרשים 45: שיעור החשים אפליה בשנים 2015-2019 במוצע, לפי תחום
- 54 תרשים 46: שיעור המרוצים מן החיים בשנים 2010-2019
- 56 תרשים 47: שיעור השימוש באינטרנט בשנים 2010-2019
- 57 תרשים 48: שיעור השימוש באינטרנט בשנים 2017-2019 במוצע, לפי מגדר
- 58 תרשים 49: שיעור השימוש באינטרנט בשנים 2017-2019 במוצע, לפי גיל
- 60 תרשים 50: מספר מטרות השימוש הממוצע באינטרנט בשנים 2010-2019 בקרב כלל המשתמשים באינטרנט
- 61 תרשים 51: מספר מטרות השימוש הממוצע באינטרנט בשנים 2015-2019 בקרב כלל המשתמשים באינטרנט, לפי מגדר
- 62 תרשים 52: שיעור המשתמשים באינטרנט לפי מטרת השימוש מכלל המשתמשים באינטרנט בשנים 2015-2019 במוצע
- 63 תרשים 53: מספר מטרות שימוש ממוצע באינטרנט לפי גיל בשנים 2015-2019
- 66 תרשים 54: השוואה בין בדואים ליהודים בדרום בכל המדדים